

Modül 5 – Geçici Korunanların Eğitime Erişimi

YORUM

Aşağıda da açıklanacağı üzere, geçici korumadan yararlanan Suriyeli çocuklar, Türkiye'deki Türk devlet okullarında veya özel Geçici Eğitim Merkezlerinde ücretsiz olarak eğitim alma hakkına sahiptirler. Aslında yabancı veya Türk olmasına bakılmaksızın, 6 ila 17 yaşları arasındaki tüm çocuklar için temel eğitim zorunludur.

Buna rağmen, UNICEF'in tahminlerine göre, okul çağındaki çocuklardan kampların dışında bulunanların % 74'ünün, kamplarda bulunanlarınsa % 40'ının okula erişimi bulunmamaktadır. Uygulamada Suriyeli çocukların ilköğretime veya ortaöğretime ulaşmalarını önleyen veya geciktiren bazı engeller bulunmaktadır. Bu engeller arasında, okul çağındaki Suriyeli nüfustan gelen talebi karşılayacak kadar okul ve öğretmen bulunmaması, Türk devlet okullarına girmek için dil şartının sağlanmasının gerekmesi, Suriye müfredatını Arapça sunan okulların kalitesinin düşük olması, Türk hükümetinin merkezler hakkında düzenlemelerinin ve denetimlerinin yeknesak olmaması ve Suriyeli ailelerin çoğunun zorlu ekonomik koşullarda yaşamalarının birçok çocuğu okula gitmek yerine çalışmaya zorlaması sayılabilir. Benzer bir şekilde, Suriyelilerin Türkiye'deki üniversitelerde yükseköğretim görmelerini önleyen de bir dizi zorluk bulunmaktadır. Bunların arasında da dil ve Suriye'deki eğitimin ispatlanması gibi zorluklar yer almaktadır. Suriyelilerin eğitime büyük önem vermelerine rağmen, yaşanan bu kriz, erken evliliğe, işsizliğe, suç işlemeye ve radikal silahlı gruplara alınmaya karşı savunmasız kayıp bir neslin oluşması tehlikesine yol açmaktadır. Geçici korumadan yararlananlara, Türk hukuku kapsamında sahip oldukları eğitim hak ve fırsatları, çocuklarını eğitim sistemine sokmak için atmaları gereken adımlar ve eğitim almalarının engellenmesi halinde hangi yollara başvurabilecekleri hakkında bilgi verilmesi büyük önem taşımaktadır.

Temel eğitim

Türk hukukuna göre çocuklara yönelik "temel eğitim" 12 yıldır ve her biri 4 yıllık 3 seviyeye bölünmüştür. Yabancılar da dâhil olmak üzere, Türkiye'deki çocukların tamamı, devlet okullarının verdiği "temel eğitim" hizmetlerine erişme hakkına sahiptir. Yabancı veya Türk olduğuna bakılmaksızın, 6 yaşından 17 yaşına kadar olan tüm çocuklar için eğitim zorunludur.

Geçici koruma kaydı yaptıran ve oturma izni olan tüm çocuklar, "zorunlu eğitim" kapsamında devlet okullarına kaydolma hakkına sahiptir. Genel olarak, kamplarda yaşayan çocuklara, esas olarak bu kampların içinde bulunan "Geçici Eğitim Merkezleri"nde (GEM'ler) sunulan temel eğitime doğrudan erişebilmektedirler. Milli Eğitim Bakanlığının denetimindeki bu okullarda Suriyeli öğretmenler Suriye'deki okul müfredatının değiştirilmiş bir haline uygun olarak Arapça ders vermektedir.

Öte yandan, kampların dışında bulunan okul çağındaki çocukların buldukları yerlerde Türk okul müfredatına göre Türkçe eğitim veren bir devlet okuluna ya da Suriyeli yardım kuruluşlarının, UNICEF'in veya Türk hükümetinin işlettiği ve kamplardaki okullar gibi Türk hükümeti tarafından adapte edilen Suriye okul müfredatına göre Arapça eğitim veren öğretmenlerin bulunduğu GEM'lerden birine kaydolma seçenekleri bulunmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığının 23 Eylül 2014 tarihli 2014/21 sayılı "Yabancılarla Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri" Genelgesi, "geçici eğitim merkezi" kavramını getirmiş ve daha önce Milli Eğitim

Bakanlığının düzenlemelerinin dışında mevcudiyetini sürdüren ve Suriyelilerin çalıştırdıkları GEM'lerin denetimi ve izlenmesi için yasal bir çerçeve sağlamıştır.

Suriye Müfredatını Arapça Sunan Geçici Eğitim Merkezleri

Genelgede "Geçici Eğitim Merkezleri", kitlesel bir akının parçası olarak geçici bir süre için Türkiye'ye gelen kişilere eğitim hizmeti verilmesi amacıyla kurulan okullar, olarak tanımlanmaktadır. Genelgeye göre bu kuruluşların kurulması ve işletilmesi ve öğretecekleri müfredat geçerli mevzuata ve İl Milli Eğitim Müdürlüğünün onayına tabidir. Genelge esas olarak Suriyeli yardım kuruluşlarının işlettikleri çok sayıda mevcut özel okulu düzenlemeyi ve kapsamayı amaçlamaktadır. Mevcut bu okullar, faaliyetlerini mevzuata uygun hale getirmek ve Milli Eğitim Bakanlığının tespit ettiği işletme ve müfredat şartlarına uygun olduğunu göstererek faaliyetlerine devam etme üzere İl Milli Eğitim Müdürlükleriyle protokol yapmaya davet edilmişlerdir. Yeni düzenlemelere göre, GEM'lerin öğrencilerine Türkçe dersleri vermeleri de gerekmektedir ve bu konuda GEM'lere yardımcı olunmaktadır.

Suriyeli yardım kuruluşlarının bu mevcut okulları kurma ve mevzuata uygun hale getirme süreci halen devam etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının düzenlemelerinin getirdiği şartlara uymayan okullar kapatılabilir.

Suriyeliler, çocuklarının kültürlerini ve dillerini koruyabilecekleri bu okullara çocuklarını kaydettirmeyi tercih etseler de, önemli güçlükler bulunmaktadır. STK'lara veya topluluklara ait bazı GEM'ler, Türk hükümeti tarafından akredite edilmemiş bulunmaktadır ve bu GEM'lerin öğrencilerine okul yılı sonuna kabul gören bir belge verilmemektedir. Bazı GEM'lerde, yeterli fon bulunmaması, buldukları yere ulaşmanın kolay olmaması ya da öğrencilerin bu merkezlere ulaşmak için ödemek zorunda oldukları ulaşım ücretlerinin yüksek olması nedeniyle zorluklar yaşamaktadır. Türk hükümeti ve UNICEF, an itibarıyla bu sorunlardan bazılarını hafifletmek amacıyla bu merkezlerin inşasını veya iyileştirilmesini genişletmek için çalışmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan ve Milli Eğitim Bakanlığının düzenlemelerine tabi olan GEM'ler ücretsizdir. Ancak uygulamada, okulun işletilmesine destek amacıyla ailelerden bağışta bulunmaları istenebilmektedir. Aileler, hukuken bu bağışları yapmak zorunda olmadıkları hakkında bilgilendirilmelidir.

GEM'lerin verdikleri belge ve diplomalar Türk devlet okullarının verdiklerine denk olmasa da, hükümet, onaylanan GEM'lerin mezunlarının üniversiteye girebilmeleri için Arapça bir lise denklik sınavına girmelerine izin vermiş bulunmaktadır.

MEB, 2016 eğitim yılından itibaren GEM'leri kademeli olarak kaldırmaya karar vermiştir. Eylül 2016'dan bu yana Suriyeli çocuklar GEM'lerin birinci, beşinci ve dokuzuncu sınıflarına alınmamakta, onun yerine Türk okullarına kaydedilmektedir. 2017'de bu ikinci, altıncı ve onuncu sınıflar için de uygulanacaktır. Böylece dört yıl içerisinde GEM'ler kademeli olarak kapatılacak ve tüm Suriyeli öğrenciler Türk okullarına kaydedilerek Türk öğrencilerle birlikte Türk müfredatına göre eğitim alacaklardır.

Türk Müfredatına Göre Türkçe Eğitim Veren Türk Devlet Okulları

Türkiye'deki devlet okulları ücretsizdir. Bu okullar Milli Eğitim Bakanlığının standart müfredatını Türkçe olarak öğretmektedirler ve yabancı çocuklara belge ve diploma vermeye yetkilidirler.

Devlet okulların kayıt için, çocukların ve ailelerinin “geçici koruma” kayıtlarını tamamlayarak Geçici Koruma Kimlik Belgesi almış olmaları ya da oturma izni almış olmaları gereklidir. Henüz kayıt yaptırmamış çocuklar da “misafir öğrenci” sıfatıyla geçici olarak kaydedilebilirler. Bu, çocukların “geçici koruma” kayıtlarını daha sonra tamamlayarak okula resmen kayıt yaptırmadıkça, herhangi bir belge veya diploma almaya hak kazanmaksızın derslere devam edebilecekleri anlamına gelmektedir.

Yabancı bir çocuk bir devlet okuluna kaydolduğunda, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, çocuğun hangi sınıfa alınacağını tespit etmek için öğrencinin eğitim geçmişini inceleyip değerlendirecektir. Öğrencinin geçmişte aldığı eğitimi gösteren hiçbir belge yoksa İl Müdürlüğü çocuğun alınacağı sınıfı değerlendirmek için gerekli sınavları ve mülakatları yapar.

Haziran 2015'te Milli Eğitim Bakanlığı, 12. sınıftaki Suriyeli öğrencilerin Türk üniversitelere girebilmeleri için gerekli bilgi ve becerileri göstermelerine imkân tanımak için YÖLYDS adında bir sınav başlatmaya karar vermiştir.

GEM'lere veya Devlet Okullarına Nerede ve Nasıl Kayıt Yaptırılır

Bir çocuğun bir GEM'e veya Türk devlet okuluna devam etmesi için, velisinin veya vasisinin ikamet etmekte oldukları ildeki İl Milli Eğitim Müdürlüğüne veya buldukları bölgedeki devlet okuluna başvuru yapması gereklidir. Veli veya vasi, kendisinin ve çocuğun Geçici Koruma Kimlik Belgesini veya oturma iznini, çocuğun daha önce gördüğü eğitimi ispatlayan belgeleri ve oturdukları adresi gösteren ve genelde muhtardan alınan bir belgeyi yanında götürmelidir. Çocuğun GEM'e veya Türk devlet okuluna alınmaması ya da çocuğun ailesinin eğitimle ilgili genel soruları olması halinde, aile İl Milli Eğitim Müdürlüğünden yardım isteyebilir.

Yükseköğretim

Geçici korumadan yararlananlar, Türkiye'de yükseköğrenim görme hakkına da sahiptirler. Yükseköğretim kurumlarına başvurmak ve kayıt yaptırmak için, öğrencilerin Türkiye'deki 12 yıllık “zorunlu eğitim”i tamamlamaları veya eşdeğer bir eğitim almış olmaları gereklidir.

Bir Suriyelinin üniversiteye girmesi için ilk yol, bazı devlet üniversitelerinde Suriyeli öğrenciler için Türk hükümetinin belirlediği kotalardan faydalanmaktır. Bu kotalar kapsamında başvurunun değerlendirilebilmesi için, öğrencinin geçici korumadan yararlanması ve 1) TÖMER'in Türkçe yeterlilik testini geçmesi, 2) lise denklik sınavını (YÖLYDS) (bir GEM'den veya Suriye'deki bir liseden mezun öğrenciler için) geçmesi ve 3) seçilen üniversitenin istediği diğer giriş şartlarını taşıması gerekmektedir. Bu yolla yükseköğretim almak isteyen Suriyelilerin ilgilendikleri üniversiteye danışmalarını tavsiye ederiz.

Yükseköğrenim görmek isteyen Suriyeli öğrencilerin başvurabilecekleri diğer bir yol ise, diğer yabancı öğrenciler gibi, her üniversitenin ayrı ayrı düzenlediği Yabancı Öğrenci Sınavına girmektir. Bu durumda Suriyeli öğrencilerin yine, 1) TÖMER sınavını geçerek Türkçe dil bilgilerini ispatlamak, 2) lise denklik sınavını (YÖLYDS) geçmek (bir GEM'den veya Suriye'deki bir liseden mezun öğrenciler için), 3) üniversitenin yaptığı YÖS sınavını geçmek ya da uluslararası bir lisans sisteminden ya da Suriye'deki bir lisans sisteminden aldıkları notları göstererek eğitim seviyelerini ispatlamak gibi, her üniversitenin kendisinin belirlediği belirli kriterlere uymaları gerekmektedir. Türkiye'deki her üniversite, yabancı öğrencileri kaydederken uygulayacağı şartları belirlemede serbesttir. Bu nedenle bu yolla yükseköğrenim görmek isteyen öğrencilerin de ilgilendikleri üniversiteye danışmalarını tavsiye ederiz.

Suriyelilerin Türkiye’de üniversiteye girebilmeleri için, bir GEM’den veya Suriye’deki bir liseden mezun olmuşlarsa standart bir denklik sınavına (YÖLYDS) girmeleri gerekmektedir ve üniversiteden üniversiteye farklılık gösteren başka bazı şartlar da bulunmaktadır. Lise denklik sınavı için ücret ödenmesi gerekebilir. Bir GEM’in 12. sınıfına kayıtlı olan, bir GEM’den mezun olan ya da Suriye’deki bir liseden mezun olduğunu Milli Eğitim Bakanlığının akreditasyon biriminin onayladığı bir belgeyle ispatlayabilen Suriyeli öğrenciler bu sınava girebilirler.

Gerekli belgeleri olmayan Suriyeli öğrenciler, devlet üniversitelerine “Özel Öğrenci” olarak kayıt yaptırabilirler. Bu sisteme göre sadece dersleri izleyebilmekte, ancak akademik kredi veya diploma alamamaktadırlar.

Nakille Gelen Öğrenciler

Suriye’deki bir üniversitede lisans eğitimlerinin bir kısmını tamamlayan öğrenciler Türkiye’deki bir üniversiteye kredilerini nakledebilirler, ancak bunun için Suriye’de aldıkları derslerin Türkiye’deki üniversite tarafından kabul edilmesi gereklidir. Türk üniversitelerinden her biri kuralları ve başvuru prosedürünü kendisi belirlemekteyse de, Suriye’den alınan transkriptlerin YÖK tarafından tasdik edilmesi zorunludur. Ancak savaş nedeniyle Türk makamları ve Suriye makamları iletişimde bulunmamaktadır. Bu nedenle an itibarıyla Türk makamlarının öğrencinin sunduğu belgelerin aslına uygun olup olmadığını tespit edememeleri nedeniyle kredi nakledilmesi oldukça güçtür.

Suriyelilere Yönelik Burslar

Türk hükümeti veya UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) tarafından verilen burslardan faydalanmak isteyen Suriyeliler www.turkiyeburslari.gov.tr ve www.unhcr.org.tr adreslerini ziyaret etmelidirler. Üniversiteler veya bağımsız burs programları üzerinden verilen burslar da olabilir. Öğrenciler bu durumda ya doğrudan okula ya da spesifik burs programına (YTB veya Türkiye Bursları gibi) başvurmalıdırlar.

Öğrenim Ücretleri

Geçici Koruma Kimlik Belgesine sahip olanlar, Türk devlet üniversitelerinin öğrenim ücretlerinden muaftırlar. Türkiye’de oturma izni olanlar da, devlet üniversitelerinin öğrenim ücretlerinden otomatik olarak muaf olmasalar da, burs yardımı veya kredi alabilirler. Geçici korumadan yararlananlar, özel üniversitelerin öğrenim ücretlerinden muaf olmasalar da, burs veya kredi yardımı alabilirler.

Türkçe sınıfları ve mesleki eğitim

Geçici korumadan yararlananlar, hangi yaşta olurlarsa olsunlar, her İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Halk Eğitim Merkezlerinin sundukları dil eğitimi ve mesleki eğitim kurslarından ücretsiz olarak yararlanabilirler. Bazı STK’lar da bazı yerlerdeki geçici korumadan yararlanan kişilere ücretsiz dil kursları ve mesleki eğitim kursları vermektedirler.